

نقش آفرینی حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید در ایران

عباس کولیوند^۱ | سعید صدیق^۲

۱

سال اول

بهار و تابستان ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۱/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۳/۲۸

صص: ۲۳۰-۱۹۱

چکیده

در سال‌های اخیر تورم بالا و رشد اقتصادی پایین، به دلیل عدم تناسب رشد نقدینگی و رشد تولید که معلولی از ناترازی‌های اقتصادی به‌خصوص کسری بودجه دولت و بهره‌وری نامناسب عوامل تولید می‌باشد، بر اقتصاد ایران حاکم شده است و دولت‌های منتخب هر دوره با اجرای برنامه‌ها و اتخاذ سیاست‌های مختلف، موفق به رفع این معضل اساسی نشده‌اند. از آنجایی که نقش حسابرسی به‌عنوان یک خرده‌نظام در اعتباربخشی به پاسخگویی، شفافیت، انضباط و سلامت مالی دولت‌ها و شرکت‌ها در جهت تحقق اهداف اقتصاد کلان از جمله مهار تورم و رشد اقتصادی مهم و حیاتی است، در این مقاله سعی شده است نقش حسابرسی از ابعاد حسابرسی مالی و رعایت در جهت مهار تورم و حسابرسی عملیاتی به‌منظور ارتقای بهره‌وری عوامل تولید و متعاقباً رشد اقتصادی با بهره‌مندی از ظرفیت مراجع موجود با موضوع حسابرسی در ایران یعنی دیوان محاسبات کشور، سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی (عضو جامعه حسابداران رسمی) و حسابرسی داخلی، بررسی شود.

کلیدواژه‌ها: تورم، رشد اقتصادی، حسابرسی، مراجع حسابرسی، بهره‌وری

۱. دکترای حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، ایران

۲. کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، ایران. (نویسنده مسئول)

مقدمه و بیان مسئله

اقتصاد ایران طی سال‌های اخیر با تورم بالا و رشد اقتصادی پایین مواجه بوده است و دولت‌های منتخب هر دوره، برنامه‌ها و سیاست‌هایی را در قالب توسعه‌ای و بودجه‌ای در جهت بهبود تورم و رشد اقتصادی طراحی و اجرا نموده‌اند؛ لیکن تاکنون نتایج و عملکرد این برنامه‌ها از اثربخشی لازم برخوردار نبوده است، بلکه در مواقعی منتهی به تشدید تورم، رکود و ناترازی‌هایی در سطح اقتصاد خرد و کلان شده است. این برنامه‌ها ضمن اینکه در حین اجرا و خاتمه از پاسخگویی، شفافیت، کارایی و اثربخشی مناسبی از سوی مجریان برخوردار نبوده است، به دلیل بی‌توجهی به هشدارهای دستگاه‌های نظارتی، وجود تضاد منافع و موازی‌کاری نهادهای نظارتی، عواقب نامناسبی را بر معیشت و رفاه جامعه تحمیل نموده است.

در این مقاله سعی شده است با استفاده از روش توصیفی، کتابخانه‌ای و تحلیلی، ضمن تشریح علل تورم و رشد اقتصادی، نقش حسابرسی به‌عنوان مهم‌ترین ابزار و دستگاه نظارت در فرایند پاسخگویی، انضباط و سلامت مالی در جهت تحقق شعار سال یعنی «مهار تورم و رشد تولید» مطرح گردد. از این رو در قسمت مبانی نظری و پیشینه پژوهش، به ترتیب تورم، رشد اقتصادی، انواع حسابرسی، نقش و اهمیت حسابرسی در حوزه اقتصاد، پیشینه پژوهش و در قسمت یافته‌های پژوهش، به ترتیب دلایل تورم و رشد تولید پایین در اقتصاد ایران، مراجع حسابرسی (دیوان محاسبات کشور، سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی و حسابرسی داخلی)، جایگاه مراجع حسابرسی در ساختار سیاسی و اقتصادی ایران و تسهیل‌گری آن‌ها در مهار تورم و رشد اقتصادی و در خاتمه به نتیجه‌گیری و پیشنهاداتی در این خصوص پرداخته شده است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تورم: تورم، وضعیتی است که طی آن سطح عمومی قیمت‌ها، به‌طور پایدار افزایش می‌یابد. این افزایش ممکن است ناشی از افزایش حجم پول و اعتبارات، یا عوامل دیگری همچون افزایش هزینه‌های تولید، تورم وارداتی و یا عواملی مانند بروز سیل، خشکسالی و... باشد (کتابی، ۱۳۷۱).

مطابق نگرش مکتب کلاسیک، یک سیاست پولی انبساطی سبب انتقال تقاضای کل در اقتصاد خواهد شد و لذا سیاست پولی مزبور در اقتصاد تورم‌زا است. سیاست مالی نیز فقط به شکل اثرات باز توزیع ثروت و درآمد در بلندمدت جلوه‌گر می‌شود.

از سوی دیگر بر اساس دیدگاه مکتب کینزی، بسیاری از تکانه‌های حقیقی مانند تغییر در مخارج دولت، سرمایه‌گذاری و تکنولوژی، تقاضای کل را در سطح قیمت مشخصی تغییر می‌دهد و علت اساسی ایجاد تورم فزونی مخارج کل بر درآمد واقعی است؛ به‌طوری‌که در این نظریه که به نظریه شکاف تورمی مشهور است، تورم نتیجه فاصله بین تقاضای کل و عرضه کل است (طیب‌نیا، ۱۳۷۴).

اقتصاددانان مکتب پولی معتقدند تأثیر تغییرات حجم پول بر متغیرهای حقیقی در کوتاه‌مدت و بلندمدت متفاوت است. هرچند در کوتاه‌مدت ممکن است تکانه‌های اسمی به دلیل چسبندگی انتظارات، متغیرهای حقیقی اقتصاد را تحت تأثیر قرار دهند اما پول‌گرایان معتقدند که تورم در بلندمدت یک پدیده پولی است؛ بدین معنا که تورم ناشی از رشد عرضه پول است (مهرآرا و همکاران، ۱۳۹۱).

درحالی‌که بر اساس نظریات مکتب کلاسیک‌های جدید، اثر کوتاه‌مدت سیاست‌ها به قابل پیش‌بینی بودن آن‌ها بستگی دارد؛ به‌طوری‌که تغییرات پیش‌بینی‌شده حجم پول، به‌طور کامل در قیمت‌ها انعکاس می‌یابد؛ درحالی‌که اثر پول پیش‌بینی‌نشده بر قیمت‌ها کامل نیست (گرجی، ۱۳۷۹). درنهایت ساختارگرایان ریشه‌های بنیادین تورم را در ساختارهای اقتصادی ناموزون کشورهای درحال توسعه جستجو می‌کنند (مهرآرا و همکاران، ۱۳۹۱).

رشد اقتصادی: رشد اقتصادی به افزایش کمی و مداوم در تولید یا درآمد سرانه از طریق ارتباط با افزایش نیروی کار، مصرف، سرمایه و حجم تجارت اطلاق می‌گردد. رشد اقتصادی نه تنها ممکن است شامل تولید بیشتر از طریق استفاده از منابع و مواد اولیه باشد، بلکه به معنی افزایش کارایی تولید و افزایش میزان تولید به مقیاس مواد اولیه مورد استفاده نیز هست. در سطح کلان، افزایش تولید ناخالص ملی یا تولید ناخالص داخلی در سال مورد نظر به نسبت مقدار آن در یک سال پایه، رشد اقتصادی محسوب می‌گردد.

روند رشد اقتصادی به کمک دو نوع عامل اقتصادی و غیراقتصادی مشخص می‌شود. رشد اقتصادی بستگی به منابع طبیعی، منابع انسانی، سرمایه، خلاقیت و تکنولوژی دارد که عوامل اقتصادی محسوب می‌گردند؛ اما رشد اقتصادی بدون تغییر و تحول در عوامل غیراقتصادی از قبیل سازمان‌دهی اجتماعی، شرایط سیاسی و ارزش‌های اخلاقی، غیرممکن است و این‌ها عوامل غیراقتصادی هستند (قره‌باغیان، ۱۳۹۳).

انواع حسابرسی

حسابرسی، اغلب به سه گروه اصلی، حسابرسی صورت‌های مالی، رعایت و عملیاتی به شرح ذیل تقسیم می‌شود:

حسابرسی صورت‌های مالی: در حسابرسی صورت‌های مالی هدف، تعیین مطابقت نحوه ارائه صورت‌های مالی با اصول پذیرفته شده حسابداری است. حسابرسی صورت‌های مالی توسط مؤسسات حسابرسی (عضو جامعه حسابداران رسمی) یا سازمان حسابرسی (وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی) انجام می‌شود؛ استفاده کنندگان از آن شامل مدیریت، سرمایه‌گذاران، بانک‌ها، اعتباردهندگان، تحلیلگران مالی و سازمان‌های دولتی است (اریاب سلیمانی و نفری، ۱۳۹۴).

حسابرسی رعایت: اجرای حسابرسی رعایت به وجود اطلاعات قابل اثبات و ضابطه یا استانداردهای شناخته‌شده‌ای بستگی دارد که توسط مقامات مجاز مقرر شده باشد. نمونه

عادی شناخته شده‌ای از این نوع حسابرسی، رسیدگی اظهارنامه مالیاتی توسط سازمان مالیاتی یا رسیدگی دیوان محاسبات کشور نسبت به رعایت قوانین و مقررات مالی که خود نوعی حسابرسی رعایت به شمار می‌آید (اریاب سلیمانی و نفری، ۱۳۹۴).

حسابرسی عملیاتی: حسابرسی عملیاتی عبارت است از فرایند منظم و روشمند ارزیابی اثربخشی، کارایی و صرفه اقتصادی عملیات سازمان و گزارش نتایج ارزیابی، همراه با پیشنهادهای عملی به اشخاص ذیصلاح برای عملیات است (کمیته حسابرسی عملیاتی، ۱۳۸۰). در این تعریف اثربخشی عبارت از دستیابی به اهداف و کارایی عبارت از نسبت نتایج به دست آمده از عملیات (ستانده) به منابع مصرف شده (داده) می‌باشد و عملیات کارا عملیاتی است که با استفاده از روش‌های بهینه، حداکثر بازده (ستانده) را با صرف حداقل منابع (داده) تأمین نماید و صرفه اقتصادی، تلاش برای حداقل کردن هزینه تحصیل و استفاده از منابع سازمان با حفظ کیفیت مناسب است (کمیته حسابرسی عملیاتی، ۱۳۸۰).

مزایای حسابرسی عملیاتی عبارت‌اند از:

- شناسایی آن دسته از هدف‌ها، سیاست‌ها و روش‌های سازمان که تاکنون تعریف نشده است؛
- شناسایی معیارهای ارزیابی عملیات با توجه به اهداف سازمان؛
- ارزیابی اثربخشی سیستم‌های برنامه‌ریزی و کنترل مدیریت (شامل سیستم‌های اطلاعاتی)؛
- ارزیابی کیفیت گزارش‌های مدیریت از نظر اعتمادپذیری و مربوط بودن؛
- شناسایی محدودیت‌های فعلی و بالقوه، اشکالات، نقاط ضعف و عوامل ایجاد آن‌ها؛
- شناسایی توانایی‌ها و فرصت‌های بالقوه به منظور بهبود سودآوری و کاهش هزینه‌ها؛
- شناسایی نارسایی‌های ساختار سازمانی؛

• شناسایی راهکارهای جایگزین.

فرایند کلی حسابرسی عملیاتی شامل مراحل برنامه‌ریزی، تدوین برنامه حسابرسی، اجرای عملیات، ارزیابی نتایج و تدوین پیشنهادها، گزارشگری و پیگیری است (کمیته حسابرسی عملیاتی، ۱۳۸۰).

شایان ذکر است حسابرسی عملیاتی در بخش دولتی به عنوان حسابرسی عملکرد مطرح می‌شود که توسط دیوان محاسبات انجام می‌شود (رحیمیان، ۱۳۹۰).

نقش حسابرسی در اقتصاد

حسابرسی یک فرایند به سامان شده است که به شکل جمع‌آوری و ارزیابی بی طرفانه شواهد درباره ادعاهای مربوط به فعالیت‌ها و وقایع اقتصادی برای تعیین میزان انطباق این ادعاها با معیارهای از پیش تعیین شده و گزارش نتایج به اشخاص ذی‌نفع می‌باشد (نیکخواه آزاد، ۱۳۹۴).

سیستم اقتصادی یک کشور به میزان قابل ملاحظه‌ای به تصمیم‌گیری‌های مدیریت در واحدهای اقتصادی بستگی دارد. بدیهی است این تصمیم‌گیری‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای در میزان درآمدهای اقتصادی و اثربخشی فعالیت‌های تعیین شده و استفاده بهینه از امکانات تولیدی و خدماتی دارند. لذا آحاد جامعه (سهامداران) یا نمایندگان آن‌ها همواره می‌خواهند بدانند که آیا مدیران اجرایی در سطح بنگاه یا دولت در تصمیم‌گیری‌های خود صحیح عمل نموده‌اند یا خیر؟ و آیا توانسته‌اند از امکانات موجود حداکثر استفاده را نمایند یا خیر؟ آیا در بخش‌های خرد و کلان اقتصاد، کارایی و صرفه اقتصادی رعایت شده است؟

امروزه در تحقق حکمرانی خوب یعنی مدیریت اثربخش منابع اقتصادی و اجتماعی کشور به گونه‌ای که همراه با شفافیت، پاسخگویی و برابری باشد (ابراهیم پور و زاهدی، ۱۳۹۱) و در راستای اصول حاکمیت شرکتی یعنی نظامی که شرکت‌ها و سازمان‌ها به وسیله آن تحت هدایت و کنترل قرار می‌گیرند، حسابرسی به عنوان یک خرده نظام در جهت اعتباربخشی به پاسخگویی، شفافیت، انضباط و سلامت مالی و کنترل فساد دولت‌ها و

شرکت‌ها در جهت تحقق اهداف اقتصاد کلان از جمله مهار تورم و رشد اقتصادی دارای جایگاهی بسیار مهم و حیاتی است.

شواهدی در مورد ارزش حرفه حسابرسی بر اساس اثرات مختلف بر بحران اقتصادی وجود دارد؛ برای مثال بحران اقتصادی آسیا در دهه ۱۹۹۰ میلادی نشان داد که کشورهای آسیا را از بین ببرند (هی، ۱۴۰۰).

ذکر این نکته ضروری است، فساد مالی به دلیل از بین بردن انگیزه‌های سرمایه‌گذاری، توزیع نامناسب ثروت و بی‌اعتمادی در جامعه، یکی از موانع اصلی رشد اقتصادی است؛ به طوری که مجمع جهانی اقتصاد برآورد نموده هزینه فساد ۲,۶ تریلیون دلار است که برابر با ۵ درصد تولید ناخالص جهانی می‌باشد و فساد، هزینه انجام تجارت را تا ۱۰ درصد افزایش می‌دهد (Kim k, 2019). در این خصوص حسابرسی در مبارزه با فساد مالی و ارتقای سلامت اقتصادی جامعه نقش بسزایی دارد.

بنابراین در صورت عدم وجود یا کارکرد نامناسب سیستم حسابرسی، مؤلفه‌های حکمرانی خوب و حاکمیت شرکتی از قبیل حاکمیت قانون، شفافیت، پاسخگویی و کارایی و اثربخشی تحقق نمی‌یابد؛ در نتیجه تخصیص بهینه منابع و ارتقای بهره‌وری و کاهش فساد در سطح بنگاه‌ها و دولت صورت نمی‌پذیرد.

پیشینه پژوهش

تاکنون مطالعات کاملی، پیرامون نقش حسابرسی بر مهار تورم و رشد تولید صورت پذیرفته و علیرغم اهمیت موضوع، در محافل علمی نیز به مبحث حسابرسی و مهار تورم و رشد اقتصادی توجه لازم نشده است. لیکن به هر حال تحقیقاتی که به نوعی با مقاله حاضر ارتباط دارد به شرح جدول شماره ۱ ارائه می‌شود:

جدول شماره ۱- مطالعات و تحقیقات انجام شده

عنوان مطالعه/تحقق	مؤلفان/سال	نتایج مطالعه/تحقق
تحلیل پایداری تورم از منظر اقتصاد سیاسی ایران	سبحانی و همکاران (۱۳۹۸)	ضمن تشریح بازیگران، برندگان و بازندگان تورم، به اهمیت عوامل سمت تقاضا که ناشی از سیاست‌های پولی و مالی انبساطی که از مسیر کسری بودجه و بدهی به افزایش پایه پولی و در نتیجه نقدینگی و تورم منتهی می‌شود، پرداخته‌اند. همچنین بیان می‌دارند که عوامل مؤثر بر تقاضا در تحلیل بلندمدت تورم تأثیر دارد.
نقش بهره‌وری کل عوامل تولید در رشد اقتصادی ایران جهت دستیابی به اهداف چشم‌انداز ۱۴۰۴	میرزایی و اصغری (۱۳۸۸)	در این پژوهش با استفاده از داده‌های تابلویی و برآورد رگرسیون ترکیبی برای کشورهای منطقه آسیای جنوب غربی در دوره ۲۵ ساله، سال‌های ۱۹۸۰ الی ۲۰۰۵ نشان می‌دهند که باز بودن اقتصاد و سرمایه انسانی تأثیر بالقوه‌ای بر بهره‌وری کل عوامل تولید ایران دارد.
قدرت استانداردهای گزارشگری حسابرسی و فساد بر فرار مالیاتی	Hudori.&Mustikasari (2020)	با بررسی داده‌های ۱۳۲ کشور در طی سال‌های ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۵ نشان می‌دهند که ارتقای کیفیت حسابرسی و گزارش‌های مالی موجب افزایش کشف فرار مالیاتی شرکت‌ها شده و تحریف در گزارش‌های مالی را دشوار می‌کند.
حسابداری و فساد	Ricardo(2010)	آن‌ها با بررسی داده‌های مربوط به ۵۷ کشور شواهدی پیدا کردند که نشان می‌دهد کیفیت حسابداری و حسابرسی به‌طور قابل توجهی با سطح فساد ادراک شده در یک کشور مرتبط است. بر اساس نتایج پژوهش آن‌ها بین حضور چهار موسسه بزرگ حسابرسی و سطح فساد در کشورها رابطه منفی وجود دارد.
حکمرانی و سرمایه‌گذاری در دارایی‌های صندوق‌های بازنشستگی	Rajkomar&dorfmand (2010)	در این پژوهش نشان می‌دهند که یکی از شاخص‌های حکمرانی در صندوق‌های بازنشستگی، شفافیت و افشای اطلاعات است. دسترسی به اطلاعات مهم‌ترین پیش‌نیاز برای نظارت هیئت‌امنا بر عملکرد مدیران صندوق می‌باشد.

دوفصلنامه علمی برنامه‌ریزی و حسابداری بخش عمومی

عنوان مطالعه/تحقق	مؤلفان/سال	نتایج مطالعه/تحقق
بررسی تأثیر انضباط مالی بر بهبود بهره‌وری در دستگاه‌های اجرایی (بخش دولتی)	ابوالحسنی هستیابی و همکاران (۱۴۰۲)	با استفاده از نمونه‌گیری تمام شماری ۳۲ دستگاه اجرایی (بخش دولتی) و با تکیه بر روش همبستگی و رگرسیون، نشان داده‌اند که انضباط مالی تأثیر مثبت و معناداری بر روی بهره‌وری و کارایی دستگاه‌های اجرایی دارد و باعث افزایش کارآمدی، شفافیت مالی و جلوگیری از فسادهای مالی و اقتصادی، رعایت قوانین شرع، سلامت و قانون‌گرایی مدیران و افزایش رعایت استانداردهای حسابداری و مالی می‌شود.
تأثیر تخصص حسابرسان دیوان محاسبات بر پاسخگویی با نقش میانجی کیفیت حسابرسی عملکرد	امجدی و همکاران (۱۴۰۰)	با توجه مدل‌سازی ساختاری و تجزیه و تحلیل ۲۶۹ پرسشنامه توزیع شده در بین حسابرسان دیوان محاسبات کشور مشخص نموده‌اند که تخصص حسابرسان بر کیفیت حسابرسی و پاسخگویی تأثیر مثبت و معناداری دارد.
بررسی اثر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر تأمین مالی از طریق وام بانکی در شرکت‌های خصوصی	زمانی و سهرابی (۱۳۹۷)	با استفاده از داده‌های ۱۵ شرکت فعال در حوزه صنعت، معدن و بازرگانی و حمل و نقل برای دوره ۱۱ ساله، از سال ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۳ به صورت مدل تابلویی نشان داده‌اند که وجود حاکمیت شرکتی، تأثیر مثبت و معناداری بر تأمین مالی از طریق وام بانکی دارد.
حلقه مفقودشده گزارشگری حسابرسان از بانک‌ها	هشی (۱۳۹۴)	حلقه مفقودشده گزارشگری حسابرسان از بانک‌ها را مربوط به تعارض منافع فی مابین اعضای هیئت مدیره و گیرندگان تسهیلات، استقلال حسابرس، اعطای تسهیلات به اشخاص وابسته، عدم بازپرداخت مطالبات معوق و مشکوک الوصول، ارزیابی وثایق و تعدد بخشنامه‌های مقام پولی دانسته است.
چالش‌های اجرای حسابرسی عملکرد در دستگاه‌های اجرایی	مهدوی و محمدیان (۱۳۹۶)	با استفاده از ابزار پرسشنامه و پژوهش پیمایشی از جامعه حسابرسان دیوان محاسبات، مدیران دستگاه‌های

■ نقش آفرینی حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید در ایران

عنوان مطالعه/تحقق	مؤلفان/سال	نتایج مطالعه/تحقق
		اجرائی، حسابداران رسمی و استادان دانشگاه به این نتیجه رسیده‌اند که چالش اجرای حسابرسی عملکرد در سه حوزه حسابرسی، مدیریت سازمانی و نظام ساختاری که حاصل نداشتن صلاحیت حرفه‌ای لازم، مشخص نبودن دامنه رسیدگی، تعیین نشدن شاخص ارزیابی و غیره می‌باشد.
آثار اقتصادی فعالیت‌های حسابرسی انجام‌شده در سطح صنعت	محمد لو (۱۳۹۵)	یافته‌های این تحقیق که بر اساس رگرسیون داده‌های ترکیبی برای سال‌های ۱۳۸۳ الی ۱۳۹۱ از بخش صنعت صورت گرفته است حاکی از آن است استفاده از خدمات حسابرسی، تأثیر مثبت و معناداری بر نرخ رشد تولید، سودآوری، رشد سرمایه‌گذاری، کارایی سرمایه‌گذاری و بهره‌وری دارد.
آسیب‌شناسی نقش دیوان محاسبات کشور در تحقق پاسخگویی و حاکمیت قانون	فاضلی نژاد و شفیعی سردشت (۱۴۰۰)	با مطرح کردن مؤلفه‌های حکمرانی خوب از جمله پاسخگویی و حاکمیت قانون به این نتیجه رسیده‌اند که در تحقق ایفای نقش سازنده دیوان محاسبات در تحقق مؤلفه‌های مذکور، خلأهای قانونی و فراقانونی متعددی از جمله مراجع متعدد واضح مقررات مالی و روشن نبودن سلسله‌مراتب قوانین و مقررات مالی وجود دارد.
بررسی نقش گزارش تفریح بودجه در اعمال نظارت پارلمانی بر عملکرد دولت	دانشفرد و قزلباش (۱۳۸۹)	این تحقیق نشان داده است رابطه معناداری بین گزارش تفریح بودجه با کاهش تخلفات و پاسخگویی دولت وجود دارد.
بررسی تأثیر به‌کارگیری حسابداری، حسابداری مدیریت و حسابرسی در	ستوده و همکاران (۱۳۹۶)	از ابزار پرسشنامه و توزیع آن بین ۱۳۰ نفر از حسابداران و حسابرسان، مدیران به این نتیجه رسیده‌اند که حسابرسی عملیاتی اثر معناداری بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی دارد.

عنوان مطالعه/تحقق	مؤلفان/سال	نتایج مطالعه/تحقق
تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی		
مشکلات و راهکارهای ارتقای نظام مالیاتی کشور	کولیوند و صدیق (۱۳۹۹)	ضمن تشریح مشکلات و راهکارهای ارتقای نظام مالیاتی کشور، به استفاده از ظرفیت مراجع حسابرسی و پیاده‌سازی استاندارد ۳۵ حسابداری در جهت تسهیل در امر مالیات ستانی که به دنبال آن به افزایش منابع بودجه‌ای کشور می‌شود، تأکید دارند.

روش پژوهش

روش تحقیق، مجموعه‌ای از قواعد، ابزارها و راه‌های معتبر و نظام‌یافته برای بررسی واقعیت‌ها، کشف مجهولات و دستیابی به راه‌حل مشکلات است. اتخاذ روش تحقیق علمی تنها راه دستیابی به دستاوردهای قابل قبول و علمی است (خاکی، ۱۳۹۶).

در این مقاله از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای، توصیفی و تحلیلی اسناد و داده‌های معتبر از قبیل بانک مرکزی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، سازمان ملی بهره‌وری و مقالات منتشرشده در این خصوص استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

دلایل تورم و رشد اقتصادی پایین در ایران

ثبات قیمت‌ها و ایجاد رشد اقتصادی از مهم‌ترین اهداف اقتصاد کلان می‌باشد و با توجه به وقوع تورم‌های بالا و پرنوسان و همچنین تجربه رشد اقتصادی بسیار پایین برخلاف اهداف سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه‌ای کشور در سال‌های اخیر، در ابتدا به دلایل تورم و سپس رشد اقتصادی نامناسب اقتصاد ایران پرداخته می‌شود.

دلایل تورم

عوامل تورم در اقتصاد ایران را می‌توان با توجه به بررسی‌های صورت گرفته به دو دسته عوامل بلندمدت و کوتاه‌مدت به شرح زیر تقسیم کرد.

عامل بلندمدت

عامل اصلی ایجاد تورم در اقتصاد ایران در بازه بلندمدت که منجر به میانگین تورم بالاتر نسبت به کشورهای دیگر شده است، رشد نقدینگی مازاد بر رشد تولید است که در نظریه مقداری پول مربوط به ایروینگ فیشر اقتصاددان نئو کلاسیک نیز عامل تورم در بلندمدت را عدم تناسب رشد حجم پول با میزان تولید (عرضه کل) مطرح نموده است.

رشد نقدینگی علی‌رغم آنکه مهم‌ترین عامل ایجاد تورم است، خود به صورت درون‌زا معلول ناترازی‌های درآمد-هزینه در اقتصاد کشور است. ناترازی درآمد-هزینه در مقیاس اقتصاد کلان، به معنای فزونی رشد مخارج بر رشد درآمد ملی است. این توصیف از ناترازی را می‌توان در مقیاسی کوچک‌تر برای هر یک از نهادهای اقتصادی نیز به کار گرفت. به‌طور مشخص ناترازی مرتبط با عملیات مالی دولت شامل بودجه عمومی و عملیات فرا بودجه‌ای، ناترازی شبکه بانکی، ناترازی صندوق‌های بازنشستگی، ناترازی‌های بنگاه، در مجموع محصول ایجاد مخارجی بیشتر از درآمدهای این نهادهاست.

کسر بودجه بخش عمومی کشور، بیانگر فزونی مصارف دولت (تقاضای خرج کردن) نسبت به منابع (غیر استقراضی) آن است. وقتی در بازه‌ای بلندمدت، شرکت‌های خصوصی بیش از توان ایجاد ارزش افزوده خود، از تسهیلات برای مخارج بیشتر استفاده می‌کنند، به معنای خرج کردن بیش از تولید است، زمانی که به‌طور پیوسته، پرداخت‌های یک صندوق بازنشستگی بیش از عواید آن (ناشی از سرمایه‌گذاری و سایر درآمدها) باشد، به معنای تقاضای خرج کردن بیش از تولید است. تداوم ناترازی درآمد-هزینه در بازه‌ای بلندمدت تنها با دسترسی فزاینده به اعتبار امکان‌پذیر است.

بنابراین، همه تقاضای مازاد بر تولید کشور (که مجموع ناترازی‌های درآمد-هزینه نهادهای اقتصاد است) با استفاده از خلق نقدینگی توسط نظام بانکی بالفعل می‌شود (خسروی و همکاران، ۱۴۰۲).

از آنجایی که عامل اصلی و عمده ناترازی‌ها در اقتصاد کشور از دولت و بودجه آن منبعث می‌گردد به طوری که سال‌های اخیر و تاکنون به دلیل کاهش درآمدهای نفتی ناشی از تحریم‌های خصمانه دول غربی (به‌عنوان تکانه بیرونی) و عدم پوشش هزینه‌های جاری بودجه که عمدتاً مربوط به حقوق و دستمزد کارکنان دولت می‌باشد از طریق درآمدهای مالیاتی، منتج به کسری تراز عملیاتی و سرمایه‌ای بودجه شده است و دولت‌ها برای جبران این کسری و مقبولیت بین شهروندان در سنوات قبل، به وسیله استقراض مستقیم از بانک مرکزی و در سال‌های بعد به دلیل ممنوعیت در این امر با استقراض غیرمستقیم و فروش اوراق مالی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری درصدد رفع این کسری برآمدند؛ درحالی که این امر به همراه تحمیل تسهیلات تکلیفی و دستوری به بانک‌ها موجب ناترازی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری شده است و نهادهای پولی مزبور برای رفع ناترازی و عدم ورشکستگی به اضافه برداشت از بانک مرکزی مبادرت نموده‌اند و متعاقباً پایه پولی و جریان خلق نقدینگی افزایش یافته است و متناسب با آن باعث افزایش رشد نقدینگی بدون رشد تولید و درنهایت تورم منتهی شده است.

ضمناً دولت در جهت رفع ناترازی شرکت‌های خصوصی و خصوصی (با خالص ارزش فعلی منفی) تکلیف پرداخت تسهیلات با نرخ سود پایین به این شرکت‌ها از طریق بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تحمیل می‌نماید که این موضوع در کنار بنگاهداری بانک‌ها و دارایی‌های منجمد آن‌ها و منفعل و ناکارا بودن مقام ناظر (بانک مرکزی) از حیث ایرادات ساختاری و اقتصاد سیاسی، موجب تشدید ناترازی بانک‌ها و مؤسسات موصوف و رشد نقدینگی و تورم گردیده است.

عامل کوتاه‌مدت

در کوتاه‌مدت عامل اصلی که می‌تواند نوسانات تورمی حول نرخ تورم بلندمدت را توضیح دهد، تغییرات نرخ ارز است. می‌بایست اشاره نمود که به واسطه اینکه سیاست‌گذار پولی در ایران همواره در مواقع افزایش و کاهش درآمدهای نفتی (تراز تجاری مثبت و منفی)

در عمل به دنبال تثبیت نرخ ارز اسمی بوده و نتوانسته در حد قابل قبولی به بستن حساب سرمایه مبادرت نماید، استقلال سیاست پولی را از دست داده است.

از دست دادن استقلال سیاست پولی به این معناست که اعمال سیاست در کشور از طریق نرخ برابری ارز صورت می گیرد و افراد مختلف در جامعه نیز تغییر آن نرخ را به منزله تغییر سیاست یا تغییر توان حکمرانی قلمداد کرده و انتظارات خود را نیز به آن لنگر می نمایند. در پی تعدیل انتظارات تورمی با تغییرات نرخ ارز و کاهش نرخ سود حقیقی نگهداری شبه پول، افراد اقدام به تعدیل سبد دارایی خود نموده و رشد پول یا نسبت پول به نقدینگی نیز افزایش می یابد.

با این توضیح، از آنجایی که نرخ ارز اسمی، لنگرگاه انتظارات تورمی است و انتظارات تورمی در پویایی های تورم نقش محوری دارد، همبستگی بالای تورم کوتاه مدت با نرخ ارز و نوسانات آن کاملاً طبیعی بوده و رشد پول معلول تغییر انتظارات تورمی است (خسروی و همکاران، ۱۴۰۲).

ذکر این نکته ضروریست که در سالهایی که تحریم های نفتی شدید نبوده اند، درآمدهای حاصل از نفت در زمان افزایش قیمت های نفت، کسر بودجه را پوشش داده اند، لیکن بلافاصله بعد از تکانه های قیمت نفت و یا تشدید تحریم های دول غربی و کاهش درآمدهای نفتی، اقتصاد ایران وارد رکورد تورمی و به نوعی با بیماری هلندی مواجه شده است و به دنبال آن دولت ها با استقراض مستقیم و غیرمستقیم از بانک مرکزی بر افزایش سطح عمومی قیمت ها و تورم دامن زده اند.

دلایل رشد اقتصادی پایین

رشد اقتصادی کشور در دهه ۱۳۹۰ میانگین نزدیک به یک درصد را ثبت نموده است، این در حالی است که رشد اقتصادی در برنامه های پنجم و ششم توسعه ۸ درصد هدف گذاری شده بود.

بر اساس مدل‌های اقتصادی با بررسی تغییرات عوامل مؤثر بر رشد که ناشی از نیروی کار، موجودی سرمایه و بهره‌وری می‌باشد، می‌توان موارد ذیل را برای اقتصاد ایران در نظر گرفت:

نیروی کار

تحلیل وضعیت بازار کار طی دهه ۱۳۹۰ نشان از عدم همخوانی نیازهای بازار کار با محل سکونت، جنسیت، تحصیلات و مهارت نیرویی کار موجود در اقتصاد دارد. عدم انطباق بین تقاضا و عرضه نیروی کار سبب شده تا افزایش جمعیت در سن کار و جمعیت فعال به خصوص در زنان فارغ‌التحصیل دانشگاهی به بیکاری بیشتر و یا اشتغال در مشاغل ناپایدار و کم کیفیت منجر شود. این موضوع سبب شده است تا ظرفیت‌های نیروی انسانی کشور به عنوان یک عامل کلیدی در تولید طی این دهه، حداقل بهره‌برداری در جهت رشد اقتصادی صورت گیرد و چالش‌های بازار کار مثل نرخ بالای بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و زنان، نرخ بالای اشتغال غیررسمی و عدم توازن‌های منطقه‌ای تعمیق شود (عبداللهی و همکاران، ۱۴۰۲).

موجودی سرمایه

تحلیل تحولات موجودی سرمایه نشان می‌دهد کاهش منابع در دسترس داخلی (پس‌انداز) و خارجی (سرمایه‌گذاری بین‌المللی) برای تشکیل سرمایه و عدم وجود انگیزه کافی برای سرمایه‌گذاری مولد منابع موجود به دلیل نا اطمینانی در عرصه اقتصادی و سیاسی و نوسانات قیمت‌ها، در کنار مستهلک شدن سرمایه‌های موجود و بالا بودن نرخ استهلاک نسبت به نرخ تشکیل سرمایه در دهه ۹۰ که به‌طور متوسط ۴,۵ درصد بوده و عدم جایگزینی آن‌ها موجب شده تا موجودی سرمایه کشور در سال‌های اخیر عملکرد نامناسبی داشته باشد؛ به‌طوری‌که رشد موجودی سرمایه در دهه ۹۰ نسبت به دهه ۸۰ کاهش یافته است. در دهه ۸۰ رشد موجودی سرمایه ۴,۵ درصد بوده که در دهه بعد خود با کاهش سه درصدی مواجه شده و به ۱,۵ درصد رسیده است. بر اساس بررسی‌های صورت گرفته مطابق جدول شماره

■ نقش آفرینی حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید در ایران

۲، نسبت تشکیل سرمایه ثابت به تولید ناخالص داخلی نشان می‌دهد که سهم تشکیل سرمایه هر یک از بخش‌های ساختمان و ماشین‌آلات از تولید ناخالص داخلی از سال ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۰ کاهش یافته است. لذا تضعیف این نیروی محرک رشد تولید به دلیل کاهش حقیقی بودجه عمرانی دولت و عدم حضور مؤثر بنگاه‌ها منجر به رشد اقتصادی پایین شده است (عبداللهی و همکاران، ۱۴۰۲).

جدول شماره ۲- نسبت تشکیل سرمایه به تولید ناخالص داخلی (واحد درصد)

سال	ساختمان	ماشین‌آلات
۱۳۹۰	۱۷	۱۰
۱۳۹۱	۱۷	۷
۱۳۹۲	۱۵	۶
۱۳۹۳	۱۶	۷
۱۳۹۴	۱۴	۶
۱۳۹۵	۱۲	۵
۱۳۹۶	۱۱	۵
۱۳۹۷	۱۱	۴
۱۳۹۸	۱۱	۴
۱۳۹۹	۱۱	۴
۱۴۰۰	۱۰	۷

منبع: حساب‌های ملی بانک مرکزی

بهره‌وری

بهره‌وری، استفاده کارا و اثربخش از منابع و عوامل تولید (شامل نیروی کار و سرمایه) به منظور کسب ستانده بیشتر از منظر کمی و کیفی در راستای نیل به اهداف می‌باشد (سازمان ملی بهره‌وری، ۱۴۰۱).

کارایی ناظر به افزایش نسبت ستانده به نهاده و اثربخشی ناظر بر انطباق پیامد به دست آمده به پیامد هدف است (سازمان ملی بهره‌وری، ۱۴۰۱).

دوفصلنامه علمی برنامه‌ریزی و حسابداری بخش عمومی

حال در اقتصاد کشور طی دههٔ اخیر شاخص بهره‌وری مطابق جدول شماره ۳، کاهش یافته است و اهداف برنامه ششم توسعه که مقرر گردیده بود ۲,۸ درصد رشد اقتصادی از بهره‌وری حاصل شود، محقق نشده است و صرفاً ۰,۴ درصد آن تحقق یافته و با انحراف ۲,۴ درصد مواجه شده است.

جدول شماره ۳- وضعیت بهره‌وری طی سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۴۰۱ (واحد درصد)

عنوان/سال	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
رشد بهره‌وری کل عوامل تولید	-۷	-۵	۱,۸	-۴,۳	۶,۴	۰,۱	-۴,۱	-۴,۱	۵,۸	۴,۱	۳,۱
رشد نیروی کار	۰,۳	۱,۷	-۰,۱	۱,۵	۱,۳	۱,۶	۰,۹	۱,۱	-۲	۰,۳	۰,۶
رشد موجودی سرمایه	۲,۳	۱,۶	۱,۷	۱	۰,۷	۰,۶	۰,۲	۰	۰,۲	۰,۱	۰,۳
رشد تولید ناخالص داخلی	-۴,۴	۱,۷	۳,۴	-۱,۸	۸,۴	۲,۳	-۳	-۳	۴	۴,۴	۴

منبع: سازمان ملی بهره‌وری ایران

هرچند رشد بهره‌وری در سطح بنگاه‌ها و سازمان‌ها با تولید کالا و خدمات به صورت کارا و اثربخش با ارزش افزوده بالا، بسیار با اهمیت است و منجر به افزایش رشد اقتصادی می‌گردد، با این وجود رشد بهره‌وری در مدل‌های اقتصادی بیشتر نمود اصلاحات ساختاری و نهادی در اقتصاد است. به بیان دیگر اقداماتی نظیر اصلاح قیمت‌گذاری کالا و خدمات، اصلاح نظام ارزی و حفظ رقابت‌پذیری تولیدات داخلی، اصلاح نظام مالیاتی، افزایش پیش‌بینی‌پذیری قوانین و ضمانت اجرایی قراردادها، بهبود حقوق مالکیت در اقتصاد و غیره، همگی خود را در رشد بهره‌وری نمایش می‌دهند (عبداللهی و همکاران، ۱۴۰۲).

بنابراین در چنین شرایطی دستیابی به درآمد سرانه و رشد اقتصادی بالا و پایدار به ترتیب در گرو تحرک سرمایه‌گذاری‌های مولد و رشد بهره‌وری می‌باشد و اتخاذ سیاست‌های

اصلاحی در جهت رفع موانع، پایش و نظارت بر سرمایه‌گذاری و رشد بهره‌وری بسیار مهم است.

مراجع حسابرسی در ایران

به طور کلی مراجع متولی حسابرسی در ایران شامل سازمان حسابرسی، حسابداران رسمی (عضو جامعه حسابداران رسمی)، دیوان محاسبات کشور و حسابرسی داخلی می‌باشد.

سازمان حسابرسی

سازمان حسابرسی وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی است که اهم برخی وظایف آن به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- حسابرسی و بازرسی قانونی شرکت‌هایی که صد در صد سرمایه آن‌ها متعلق به دولت، وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی است؛
- حسابرسی و بازرسی قانونی شرکت‌هایی که پنجاه در صد سرمایه آن‌ها متعلق به وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی باشد به تشخیص وزارت امور اقتصادی و دارایی؛
- حسابرسی طرح‌های تملک دارایی‌های ثابت؛
- حسابرسی عملیاتی آن دسته از شرکت‌ها و طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تحت رسیدگی سازمان که دارای اهمیت، حساسیت و یا حجم بالای عملیات هستند برحسب ارجاع وزیر امور اقتصادی و دارایی؛
- ارائه خدمات و مشاوره مالی و مدیریتی به وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی؛
- تدوین و انتشار اصول و ضوابط حسابداری و حسابرسی شامل استانداردهای حسابداری، استانداردهای حسابرسی، آیین رفتار حرفه‌ای؛
- آموزش و تحقیقات و انتشارات موضوعات مرتبط با حسابداری و حسابرسی

(اساسنامه سازمان حسابرسی).

ضمناً به نقل از مدیرعامل سازمان حسابرسی بر اساس قانون، سازمان حسابرسی بر عملکرد ۷۵۰ شرکت دولتی و وابسته به دولت نظارت داشته است و در ۹ ماهه سال ۱۴۰۱، ۱۶۷۱ فقره گزارش توسط سازمان حسابرسی صادر شده است که از این تعداد ۵۲ درصد گزارش‌ها دارای اظهارنظر مقبول، ۴۶ درصد اظهارنظر مشروط و ۲ درصد عدم اظهارنظر و اظهارنظر مردود داشته است (خبرگزاری فارس، ۱۴۰۱).

حسابداران رسمی

حسابداران رسمی عنوانی است که به حسابداران حرفه‌ای با صلاحیت اطلاق می‌شود. این دسته از حسابداران با دارا بودن مجوز قانونی می‌توانند خدماتی در زمینه انواع حسابرسی، بازرسی قانونی، نظارت بر تصفیه، ارزیابی سهام و سهم‌الشرکه، مشاوره مالی، خدمات حسابداری و مالیاتی و داوری مالی را طبق ضوابط جامعه حسابداران رسمی ایران انجام دهند (مرکز آموزش و تحقیقات حسابداری و حسابرسی حرفه‌ای جامعه حسابداران رسمی ایران، ۱۴۰۰).

حسابداران رسمی تحت نظارت و مجوز جامعه حسابداران رسمی ایران که با هدف تنظیم امور و اعتلای حرفه حسابداری و حسابرسی در کشور و نظارت بر کار حسابداران رسمی تشکیل شده است، به حسابرسی و بازرسی قانونی شرکت‌های سهامی و تعاونی، شرکت‌های پذیرفته شده یا متقاضی پذیرش در بورس و اوراق بهادار و شرکت‌های وابسته و تابعه آن‌ها، شرکت‌های دولتی موضوع بند الف و ب ماده ۷ اساسنامه سازمان حسابرسی با رعایت ترتیبات مقرر در تبصره یک ماده ۱۳۲ قانون محاسبات عمومی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات تابعه و وابسته آن‌ها می‌پردازند. خلاصه وضعیت اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران از سال ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۰ به شرح جدول شماره ۴ مشاهده می‌گردد.

نقش آفرینی حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید در ایران

جدول شماره ۴- وضعیت اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران طی سال‌های ۱۳۹۶ الی ۱۴۰۰

سال	مؤسسات حسابرسی	شاغل در شرکت	شاغل در مؤسسات حسابرسی	شاغل انفرادی	اعضای حقیقی جامعه			جمع کل حسابداران رسمی شاغل	تعداد
					جمع شاغلین حسابداران رسمی و مؤسسات شاغل انفرادی	شاغل در سازمان حسابرسی	تعداد		
۱۳۹۶	۲۶۲	۹۸۶	۳۰۰	۴۲	۱۳۲۸	۱۹۹	۱۵۲۷	۸۵۷	۲۳۸۴
۱۳۹۷	۲۵۶	۱۰۳۲	۳۴۹	۳۲	۱۴۱۳	۲۰۱	۱۶۱۴	۸۸۲	۲۴۹۶
۱۳۹۸	۲۵۳	۱۰۲۹	۴۳۴	۳۲	۱۴۹۵	۱۹۱	۱۶۸۶	۹۰۷	۲۵۹۳
۱۳۹۹	۲۵۱	۱۰۶۵	۳۹۷	۲۸	۱۴۹۰	۱۸۱	۱۶۷۱	۱۰۱۷	۲۶۸۸
۱۴۰۰	۲۶۳	۱۰۶۱	۵۴۰	۲۷	۱۶۲۸	۱۴۴	۱۷۷۲	۱۰۸۳	۲۸۵۵

منبع: گزارش سالانه شورای عالی جامعه حسابداران رسمی سال ۱۴۰۰

دیوان محاسبات کشور

دیوان محاسبات کشور موسسه دولتی است که دارای امور مالی و اداری مستقل می‌باشد و زیر نظر مجلس شورای اسلامی به‌عنوان بازوی نظارتی آن عمل می‌نماید. این دیوان به کلیه حساب‌های وزارتحانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند، به ترتیبی که در قانون مقرر می‌دارد، رسیدگی یا حسابرسی می‌کند که هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکرده و هر وجهی در محل خود به مصرف رسیده باشد.

دیوان محاسبات کشور حساب‌ها و اسناد و مدارک مربوطه را برابر قانون جمع‌آوری و گزارش تفریغ بودجه هر سال را به انضمام نظارت خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌نماید.

اهم اهداف، وظایف و اختیارات دیوان محاسبات مطابق اصل ۵۵ قانون اساسی و قانون دیوان مذکور مصوب ۱۳۶۰ به شرح ذیل می‌باشد:

- اعمال کنترل و نظارت مستمر مالی به منظور پاسداری از بیت‌المال؛
- کنترل عدم تجاوز هرگونه هزینه از اعتبارات مصوب در بودجه کل کشور؛
- کنترل مصرف هرگونه وجهی از بودجه کل کشور در محل مصرف قانونی تعیین شده؛
- بررسی و حسابرسی وجوه مصرف شده و درآمد و سایر منابع تأمین اعتبار در ارتباط با سیاست‌هایی مالی تعیین شده در بودجه با توجه به گزارش عملیاتی و محاسباتی مأخوذه از دستگاه‌های مربوطه؛
- تهیه و تدوین گزارش تفریح بودجه به انضمام نظرات خود و ارائه آن به مجلس شورای اسلامی (قانون دیوان محاسبات کشور).

دیوان محاسبات دارای دادسرا و هیئت‌های مستشاری می‌باشد که به تخلفات و جرائم گزارش شده حسابرسان رسیدگی می‌نماید و به دنبال آن احکام مربوطه را در این خصوص صادر و در صورت وقوع جرم از طریق دادسرا دیوان به مراجع قضایی ذیصلاح احاله می‌شود.

حسابرسی داخلی

حسابرسی داخلی یک فعالیت اطمینان‌بخش مستقل و واقع‌بینانه و یک فعالیت مشاوره‌ای مستقل و واقع‌بینانه است که برای ارزش افزایی و بهبود عملیات سازمان طراحی شده است (منتی و زمان، ۱۳۹۸).

حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی (تحت نظر هیئت‌مدیره که از وظایف آن از جمله نظارت بر گزارشگری مالی و انتخاب مدیر حسابرسی داخلی می‌باشد) به‌عنوان مشارکت‌کنندگان در مکانیزم حاکمیت شرکتی می‌باشند که نقش اساسی در نظام پایش

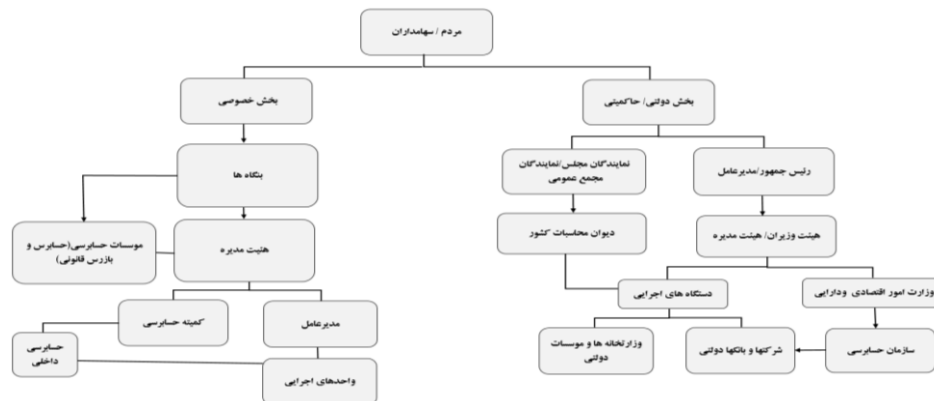
کنترل‌های داخلی (فرایندی که با هدف کسب اطمینان معقول از تحقق اهداف مربوط به عملیات، گزارشگری و رعایت قوانین و مقررات در بنگاه طراحی و مستقر می‌شود) دارند. حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر اساس الزامات سازمان بورس و اوراق بهادار، الزامات و رهنمودهای بانک مرکزی و بندهای ۱ و ۲ ماده ۳۲ آیین‌نامه انتظام‌بخشی و شفاف‌سازی و ضابطه‌مندسازی درآمدها و هزینه‌های شرکت‌های دولتی برای شرکت‌های به ترتیب پذیرش شده در بازار بورس، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های دولتی فراگیر شده است.

نقش و جایگاه مراجع حسابرسی در ساختار سیاسی و اقتصادی ایران

با توجه به وجود مراجع حسابرسی تشریح شده در بخش ۴ این مقاله، ضمن معرفی جایگاه آن‌ها در ساختار سیاسی و اقتصادی ایران وفق نمایه شماره ۱ به نقش مراجع مذکور در مهار تورم و رشد تولید پرداخته می‌شود.

جایگاه مراجع حسابرسی در ساختار سیاسی و اقتصادی ایران

نمایه شماره ۱- مراجع حسابرسی در ساختار سیاسی و اقتصادی ایران

منبع: نویسندگان

همان‌طور که در نمایه شماره ۱ که تقریری از الگوی حکمرانی و راهبری شرکتی می‌باشد، مشاهده می‌شود مردم به‌عنوان سهامدار اصلی در بخش دولتی، رئیس‌جمهور را به‌عنوان بالاترین مقام اجرایی (مدیرعامل) و به‌واسطه آن هیئت‌وزیران (هیئت‌مدیره) را به‌منظور اجرای اهداف مدنظر خود انتخاب می‌نمایند و در سوی دیگر نیز نمایندگان مجلس (مجمع عمومی) را در جهت مواردی از جمله نظارت بر پاسخ‌گویی و شفافیت دستگاه‌های اجرایی (زیرمجموعه هیئت‌وزیران) انتخاب می‌کنند که این نظارت از حیثه مالی و عملکردی از طریق دیوان محاسبات کشور صورت می‌پذیرد و در کنار آن نیز قوه مجریه (دولت) در جهت پیشبرد تحقق برنامه‌ها و عدم خروج از مسیر اصلی خود از منظر مالی و عملیاتی به پایش و حسابرسی شرکت‌ها و بانک‌های تحت نظر خود به‌وسیله سازمان حسابرسی (وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی) می‌پردازد.

در بخش خصوصی نیز مالک و سهامدار اصلی بنگاه‌ها، مردم می‌باشند که با استفاده از مؤسسات حسابرسی (عضو جامعه حسابداران رسمی) و بازرسان قانونی (مقرر در مواد ۱۴۲ الی ۱۵۶ اصلاحیه قانون تجارت) و حساب‌رسان داخلی (زیر نظر کمیته حسابرسی) به کنترل سلامت مالی و عملیاتی و رفع تعارض منافع فی‌مابین مالکان و مدیران بنگاه می‌پردازند.

نقش مراجع حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید

در این قسمت به نقش دیوان محاسبات، سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی در جهت مهار تورم و رشد تولید پرداخته می‌شود.

مهار تورم

همان‌طور که در این مطالعه تصریح شد، عامل اصلی ایجاد تورم در بازه بلندمدت رشد نقدینگی مازاد بر رشد تولید است که این نقدینگی معلول ناترازی درآمد-هزینه در اقتصاد کلان به معنای فزونی مخارج بر رشد درآمد ملی است و یکی از مهم‌ترین ناترازی‌ها کسر بودجه دولت می‌باشد. این کسری بودجه به دلیل تکانه‌های بیرونی از قبیل کاهش درآمدهای

نفتی (کاهش قیمت و یا تحریم دول غربی نسبت به فروش نفت) و عدم تکیه و برنامه‌ریزی بر منابع درآمدی پایدار از جمله مالیات، افزایش هزینه‌های دولت در راستای حمایت‌های اجتماعی، شناسایی منابع موهوم در فرایند بودجه‌ریزی و عدم بهره‌وری شرکت‌های دولتی و غیره حاصل می‌گردد.

در راستای مهار تورم مواردی را با ملحوظ نظر قرار دادن نقش آفرینی حسابرسی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

۱- دیوان محاسبات کشور با انجام حسابرسی رعایت نقش بسیار کلیدی در این خصوص دارد؛ به طوری که با ارائه گزارش تفریغ بودجه سالانه به همراه نظرات خود موضوع اصل ۵۵ قانون اساسی ضمن شفاف نمودن وضعیت مالی دولت، موارد عدم رعایت مفاد و تبصره‌ها و بندهای بودجه هر ساله را به مجلس شورای اسلامی و عموم اعلام می‌نماید تا نمایندگان مجلس به عنوان وکیل مردم، در تصمیمات و قوانین بودجه آتی از کسری و شناسایی منابع موهوم بودجه‌ای که در نهایت از طریق منابع بانک‌های تجاری و پایه پولی جبران هزینه‌ها می‌شود، جلوگیری به عمل آورند.

البته تحقق این موضوع به عزم جدی نمایندگان مجلس در جهت رفع کسری بودجه است؛ چراکه تجربه نشان می‌دهد که گزارشاتی توسط دیوان محاسبات کشور در سنوات گذشته صادر شده که حاکی از عدم رعایت و انحرافات از برنامه‌ها می‌باشد. به عنوان نمونه در گزارش تفریغ بودجه سال ۱۴۰۰ مشاهده می‌شود از مجموع ۴۰۵ تبصره، بند، جزء و ماده واحد قانون بودجه سال مزبور، ۳۰ درصد احکام به صورت کامل اجرایی شده، ۵۱ درصد بخشی از آن‌ها و ۱۹ درصد کاملاً اجرا نشده است و کسری بودجه عملیاتی محقق شده حدود ۲۰۵ هزار میلیارد تومان می‌باشد و درآمدهای موهومی از قبیل مالیات بر خانه‌های خالی و عدم وصول مطالبات مالیاتی سنوات قبل به میزان ۲۳۶ هزار میلیارد تومان در بودجه وجود داشت است (دیوان محاسبات، ۱۴۰۱). لیکن با توجه به گزارش تفریغ سنوات قبل و سال مذکور اقدامات اثربخشی، صورت پذیرفته است به نظر می‌رسد علت مرتفع نشدن این

معضل را می‌توان در نظریه انتخاب عمومی جستجو نمود که مصارفی به دولت تحمیل می‌شود که در نهایت به دلیل نبود منابع لازم از طریق پایه پولی تأمین و تورم را به همراه دارد.

۲- سازمان حسابرسی، مؤسسات حسابرسی (عضو جامعه حسابداران رسمی) و واحدهای حسابرسی داخلی (تحت نظر کمیته حسابرسی) با حسابرسی مالی و رعایت از شرکت‌ها و بانک‌های دولتی و خصوصی نقش بسزایی در خصوص شفافیت و کمک به اتخاذ سیاست‌های مناسب برای سیاست‌گذاران در جهت رفع ناترازی نظام بانکی دارند؛ به طوری که سازمان و مؤسسات مذکور با گزارشات عدم رعایت ضوابط و مقررات پولی و بانکی کشور و استانداردهای حسابداری در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که عمدتاً مربوط به مطالبات معوق و غیرجاری، استمهال تسهیلات، عدم کفایت سرمایه، اخذ وثایق نامناسب، اعطای تسهیلات به اشخاص وابسته و دارایی‌های منجمد می‌باشد به مقام ناظر پولی (بانک مرکزی) و سهامداران هشدار عدم امحای پول و متعاقباً خلق نقدینگی را می‌دهد و از این طریق در مهار تورم عنصر مهمی محسوب می‌شوند.

لازم به توضیح است در ایران به دلیل عدم استقلال و ضعف عملکرد نظارتی سیاست‌گذار پولی (بانک مرکزی) و خلق درون‌زای نقدینگی با توجه به مسائل اقتصاد سیاسی و وجود تعارض منافع فی‌مابین بانک‌های دولتی (مجمع و هیئت‌مدیره آن‌ها نمایندگان دولت می‌باشند) و وجود مرجع حسابرسی دولتی (نماینده دولت است)، به گزارشات حسابرسی توجه خاصی صورت نمی‌پذیرد.

۳- سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی با صدور گزارشات حسابرسی با کیفیت از صورت‌های مالی شرکت‌ها و سازمان‌های اقتصادی به‌ویژه اظهارنظر در خصوص وضعیت مالیاتی شرکت‌ها و سازمان‌های مذکور بر اساس استاندارد حسابداری مالیات بر درآمد (استاندارد حسابداری شماره ۳۵)، به سازمان امور مالیاتی کشور مساعدت شایانی را در جهت تسهیل در وصول مالیات و کاهش فرار مالیاتی می‌نماید که به دنبال این موضوع درآمدهای دولت افزایش می‌یابد و در نتیجه از کسری بودجه و آثار مخرب آن جلوگیری می‌شود.

۴-افزون بر این، گزارشات حسابرسی سازمان و مؤسسات موصوف از حیث مالی و رعایت، عامل با اهمیتی در جهت اعتبارسنجی شرکت‌ها در جهت اخذ تسهیلات از سیستم بانکی است چراکه با این گزارشات، هشدار شرکت‌های ناتراز و بدون سلامت مالی به بانک‌ها داده می‌شود تا از نکول تسهیلات بانکی پیشگیری شود و متعاقباً این بانک‌ها با ناترازی و اضافه برداشت از بانک مرکزی مواجه نشوند که یکی از مؤلفه‌های خلق پول و تورم در اقتصاد می‌باشد. البته در جهت تحقق این موضوع می‌بایست گزارشات مذکور با کیفیت بالایی صادر شده باشند.

۵-مرور آمارها و گزارش‌های مربوطه حاکی از آن است که پایداری صندوق‌های بازنشستگی در کشور با بحرانی جدی روبه‌روست و اکثریت صندوق‌های بازنشستگی از قبیل صندوق بازنشستگی کشوری، نیروهای مسلح و صندوق‌های دستگاهی در حال حاضر قادر به پرداخت حقوق و مستمری بازنشستگان از طریق منابع خود نمی‌باشند. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ منابع اختصاص داده شده بابت صندوق بازنشستگی کشوری با ۵۶ درصد رشد به ۲۳۰ هزار میلیارد تومان، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح با ۴۹ درصد رشد به رقم ۱۱۲ هزار میلیارد تومان و کمک به صندوق فولاد با ۶۰ درصد رشد به ۹,۷ هزار میلیارد تومان و صندوق وزارت اطلاعات نیز با ۱۶ درصد رشد به ۱,۶ هزار میلیارد تومان رسیده است (یزدانی، ۱۴۰۱).

این ناترازی در منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی که منجر به فشار به بودجه عمومی و ایجاد تورم می‌گردد به دلایلی از جمله عدم انجام اصلاحات پارامتریک هم‌زمان با تحولات جمعیتی، تصویب قوانین سخاوتمندانه و متعارض با اصول بیمه‌ای، مدیریت ناکارایی‌ها و به‌ویژه چالش‌های حکمرانی موجود در این صندوق‌ها ایجاد شده است. یکی از شاخص‌های حکمرانی در صندوق‌های بازنشستگی، شفافیت و افشای اطلاعات است. دسترسی به اطلاعات مهم‌ترین پیش‌نیاز برای نظارت هیئت‌امنا بر عملکرد مدیران صندوق و نیز مهم‌ترین مؤلفه برای ذینفعان اصلی به‌خصوص اعضای صندوق، برای نظارت

بر عملکرد هیئت‌امنا است (Rajkomar&dorfmand,2010). در همین راستا گزارش‌های حسابرسی یکی از مهم‌ترین ابزارهای هیئت‌امنا برای نظارت بر عملکرد مدیران هستند و افزون بر آن، به ناظران بیرونی نیز توانایی ارزیابی عملکرد خواهند داد (ابراهیم نژاد و کریمی، ۱۳۹۷). از این رو سازمان حسابرسی و حساب‌برسان داخلی با انجام حسابرسی رعایت و مالی نقش زیادی در جهت ارتقای شفافیت و حکمرانی در صندوق‌های بازنشستگی دارند که به دنبال آن پیشگیری و گزارشگری ناترازی صندوق‌های مذکور به نحوه مطلوب به مبادی ذی‌ربط صورت می‌پذیرد و در نهایت بدین وسیله بار مالی این صندوق‌ها به بودجه عمومی و ایجاد تورم کاسته می‌شود.

رشد تولید

در بخش دلایل رشد اقتصادی پایین، در این مقاله مطرح شد که ایجاد رشد از دو جنبه متصور است: ۱) از طریق افزایش نهاده‌های تولید یعنی عوامل سرمایه و نیروی کار (۲) با استفاده از ارتقای بهره‌وری نهاده‌ها؛ حال آنکه اقتصاد ایران به دلیل پارامترهای برون‌زا از قبیل تحریم و نا اطمینانی در فضای کسب و کار و وجود شرایط بی‌ثبات اقتصادی، امکان سرمایه‌گذاری مولد خارجی و داخلی که موجب رشد تولید شود را از دست داده است. از این رو نقش بهره‌وری و استفاده کارا و اثربخش از نهاده‌های موجود بیش از گذشته پررنگ می‌باشد به طوری که در لایحه برنامه هفتم توسعه کشور تصریح شده ۲٫۸ درصد از رشد اقتصادی ۸ درصد سالانه برنامه، می‌بایست از بهره‌وری کل عوامل تولید حاصل گردد.

حال از آنجایی که بهره‌وری طی دههٔ اخیر، مطابق با موارد ذکر شده در قسمت بهره‌وری بخش رشد اقتصادی این مقاله، وضعیت نامناسبی داشته است و همچنین با وجود شرکت‌های زیان ده دولتی که عمده آن‌ها در طی سال ۱۴۰۰ در جدول شماره ۵ قید شده است، از تعداد ۳۳۵ شرکت دولتی، ۱۵۶ شرکت تا شش ماهه اول سال ۱۴۰۱، با زیان مواجه می‌باشند (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱).

نقش آفرینی حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید در ایران

جدول شماره ۵- شرکت‌های دولتی زیان‌ده مبالغ به میلیارد ریال

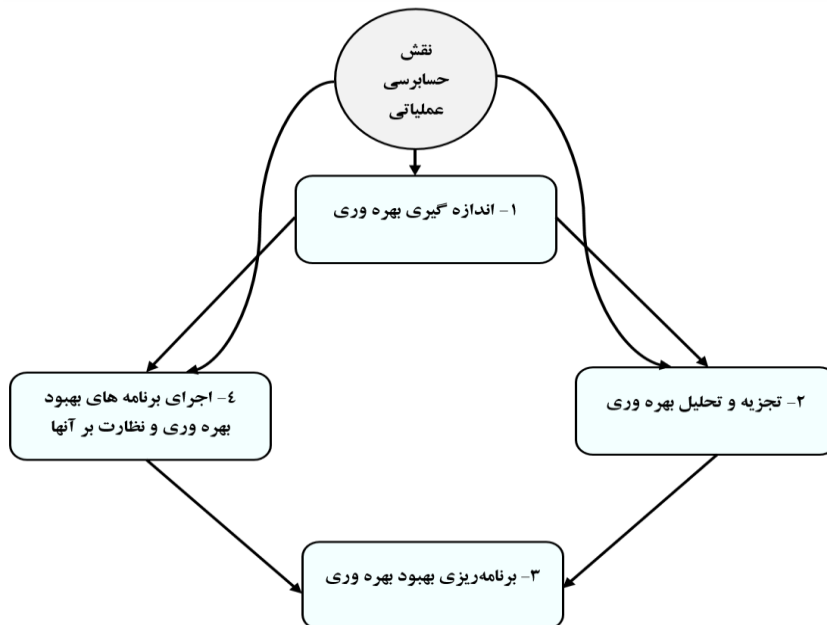
ردیف	نام شرکت	مبلغ زیان
۱	بانک سپه	۱۸۰,۸۵۳
۲	توانیر	۴۵,۶۹۸
۳	مادر تخصصی تولید نیروی حرارتی	۳۷,۰۰۹
۴	صداوسیما	۳۵,۹۴۹
۵	شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران	۳۳,۸۳۷
۶	بانک ملی	۲۶,۷۶۳
۷	شرکت پترو پارس	۲۱,۵۶۲
۸	هواپیمایی جمهوری اسلامی	۱۵,۲۹۷
۹	شرکت سهامی برق منطقه‌ای تهران	۱۴,۷۷۹

منبع: مرکز پژوهش‌های مجلس

با این توصیف، مواردی از نقش حسابرسی عملیاتی (عملکرد) که توسط مراجع حسابرسی در جهت رشد اقتصادی صورت می‌پذیرد، به شرح زیر ارائه می‌شود:

۱- در جهت بهبود رشد اقتصادی، نقش دیوان محاسبات کشور و سازمان حسابرسی از بعد حسابرسی عملکرد یا عملیاتی در بخش دولتی و مؤسسات حسابرسی در بخش خصوصی به‌عنوان حسابرسان خارجی در کنار کمیته حسابرسی و حسابرسی داخلی به‌عنوان مشارکت‌کنندگان در مکانیزم حاکمیت شرکتی به‌منظور پایش نظام کنترل‌های داخلی بسیار مهم و حیاتی است. همان‌طوری که در این مقاله عنوان شد حسابرسی عملیاتی به ارزیابی کارایی و اثربخشی (بهره‌وری) می‌پردازد از این‌رو با انجام حسابرسی عملیاتی توسط مراجع مذکور در جهت ارزیابی میزان تحقق اهداف و شناسایی فرصت‌های بهبود و ارائه گزارشات آن به مبادی ذی‌ربط، ضمن ارتقای چرخه مدیریت بهره‌وری (مطابق نمایه شماره ۲ به‌ویژه نقش حسابرسی عملیاتی در بخش‌های اندازه‌گیری، تجزیه و تحلیل و نظارت بر اجرای برنامه‌های بهبود بهره‌وری) و خارج شدن شرکت‌ها از زیان و تقویت نظام کنترل‌های داخلی در شرکت‌ها، به دنبال آن رشد اقتصادی در کشور محتمل‌تر می‌گردد.

نمایه شماره ۲- چرخه مدیریت بهره‌وری و نقش حسابداری عملیاتی

منبع: نویسندگان

۲- همان‌طوری که عنوان شد یکی از عوامل رشد اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری می‌باشد؛ این در حالی است که اقتصاد ایران با بالا بودن نرخ استهلاک موجودی سرمایه نسبت به نرخ تشکیل سرمایه به همراه سهم پایین بودجه طرح‌های عمرانی از بودجه عمومی و حجم بالای پروژه‌های عمرانی ناتمام و نیمه‌تمام مواجه بوده است که آثار نامناسبی بر رشد اقتصادی داشته است. به‌طوری‌که در طول سال‌های برنامه ششم توسعه (۱۴۰۰-۱۳۹۶) مجموعاً اعتباری برابر ۴۹۸ هزار میلیارد تومان برای طرح‌های عمرانی در نظر گرفته شده بود، لیکن بر اساس قوانین بودجه در سال‌های مذکور، اعتباری برابر ۴۶۴ هزار میلیارد تومان برای طرح‌های عمرانی مصوب شده است. این در حالی است که عملکرد اعتبارات تخصیص‌یافته ۳۵۰ هزار میلیارد تومان بوده است (جلالی و پرهیزکار، ۱۴۰۲). یکی از راه‌کارهای افزایش ارتقای کارایی و اثربخشی طرح‌های عمرانی (تملک دارایی‌های سرمایه‌ای) به‌خصوص

تکمیل و غربالگری طرح‌های ناتمام و نیمه تمام عمرانی که در نهایت منجر به رشد اقتصادی و جلوگیری از هدر رفت منابع و تحمیل بار مالی اضافی ناشی از افزایش قیمت‌ها بر روی دولت می‌شود، مدیریت و انضباط بخشی این گونه طرح‌ها می‌باشد که این موضوع از طریق ابزار حسابرسی عملیاتی سالانه از طرح‌های مذکور در جهت منضبط نمودن و ارائه راه‌حل‌های بهبود، برای دولت میسر می‌باشد.

۳- در اقتصاد ایران شرکت‌های دولتی به دلیل وجود ساختار دولتی حاکم بر آن‌ها، با بازدهی پایین دارایی‌های در اختیار خود به‌ویژه در حوزه دارایی‌های غیرمنقول مواجه می‌باشند. یکی از ظرفیت‌های حسابرسی عملیاتی که از طریق مراجع حسابرسی مذکور ایفا می‌گردد، پایش و اظهارنظر در خصوص اموال غیرمنقول موردنیاز در اختیار دستگاه‌های اجرایی متناسب با مأموریت و استانداردهای تعریف شده برای هر دستگاه و به دنبال آن پیشنهاد فروش یا مولدسازی اموال مزبور به حاکمیت می‌باشد که این موضوع موجبات رشد اقتصادی را از منظر ارتقای بهره‌وری فراهم می‌آورد.

۴- شایان ذکر است مطالعات صورت گرفته نشانگر آن است که استفاده از خدمات حسابرسی در بنگاه‌های صنعتی تأثیر مثبت و معناداری بر شاخص‌های عملکردی بنگاه‌های مذکور از جمله نرخ رشد تولید، نرخ سودآوری، نرخ رشد سرمایه‌گذاری و بهره‌وری نیروی کار دارد به طوری که یک درصد افزایش در رشد هزینه‌های حسابرسی باعث می‌شود نرخ رشد تولید بنگاه‌های مذکور به اندازه ۰,۳۳ درصد افزایش یابد (عزیزلو، ۱۳۹۵).

ذکر این نکته ضروری است علی‌رغم این که در قوانین توسعه کشور، ماده ۲۵ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ضوابط اجرایی قوانین بودجه و ماده ۴۰ آیین‌نامه انتظام بخشی و شفاف‌سازی و ضابطه‌مندسازی درآمدها و هزینه‌های شرکت‌های دولتی انجام حسابرسی عملیاتی از شرکت‌های دولتی تصریح شده است لیکن به دلیل موانع فنی (قانونی و نبودن نیروی انسانی متخصص کافی در این زمینه)، فرهنگی و اجتماعی (عدم پذیرش توسط بنگاه‌ها و آگاهی پایین سیاست‌گذار و مردم)، اقتصادی (نبود

فضای رقابتی فی‌مابین بنگاه‌ها) و معطوف شدن مراجع حسابرسی به حسابرسی مالی و رعایت، اجرای این حسابرسی به‌ویژه در بخش خصوصی با موانعی جدی مواجه می‌باشد. (مهام و همکاران، ۱۳۸۹) که این موضوع منجر به آن شده که بخش اقتصادی کشور از این نوع حسابرسی و مزایایی آن بر رشد تولید محروم گردد. این در حالی است که کشورهای توسعه‌یافته از این خدمات حسابرسی و مشاوره‌ای بسیار گسترده استفاده می‌نمایند، گواهی این موضوع در پرتفوی درآمدی چهار مؤسسه حسابرسی بزرگ جهان (دیلویت، پی دلبیو، ارنست اند یانگ و کی پی ام جی) در سال ۲۰۲۱ میلادی است که از مجموع ۱۶۷,۷ میلیارد دلار درآمد این مؤسسات، ۴۵ درصد آن متعلق به خدمات مشاوره‌ای می‌باشد (جامعه حسابداران رسمی ایران، ۱۴۰۱). لیکن در کشور ایران از کل درآمد حسابرسی به مبلغ ۲,۳۰۰ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۰ (سهام مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی مبلغ ۱,۹۰۰ میلیارد تومان و سهم سازمان حسابرسی ۴۰۰ میلیارد تومان)، بخش عمده آن مربوط به حسابرسی صورت‌های مالی است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

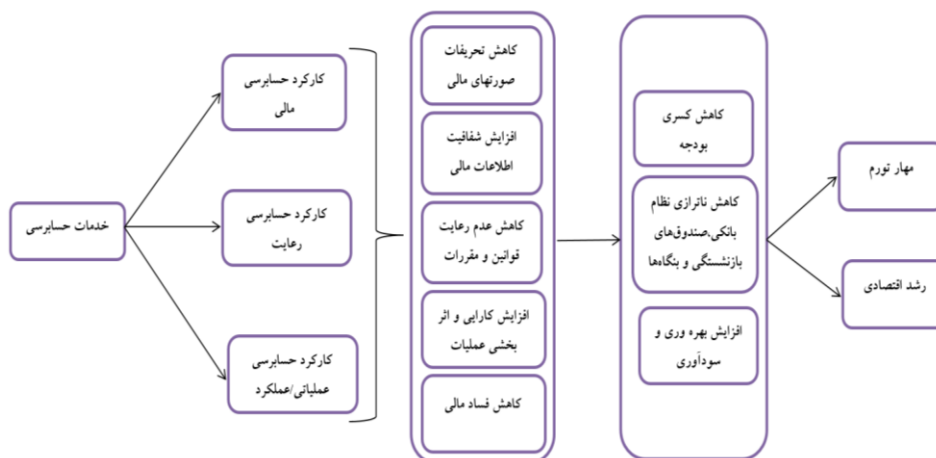
هدف مقاله حاضر تبیین نقش حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید بود. در این راستا ضمن بیان مبانی نظری تورم و رشد اقتصادی به انواع حسابرسی و نقش حسابرسی در اقتصاد مبنی بر مدیریت اثربخش منابع اقتصادی و اجتماعی کشور و تسهیل‌گر شفافیت، پاسخگویی و تخصیص بهینه و کنترل فاسد مالی پرداخته شد.

در ادامه رشد نقدینگی به‌عنوان عامل اصلی تورم در بلندمدت که خود معلولی از ناترازی اقتصاد از جمله کسری بودجه دولت، به انضمام عامل کوتاه‌مدت تورم یعنی انتظارات تورمی مورد بررسی قرار گرفت و نیز دلیل رشد اقتصادی نازل ایران که حاصل عدم استفاده مناسب از نیروی کار، روند کاهشی خالص موجودی سرمایه و سطح پایین بهره‌وری عوامل تولید می‌باشد به همراه مراجع حسابرسی در ایران در بخش‌های حاکمیتی و خصوصی از جمله

دیوان محاسبات، سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی (عضو جامعه حسابداران رسمی) و حسابرسی داخلی تشریح گردید و در نهایت مشخص شد دیوان از طریق حسابرسی رعایت بر دستگاه‌های اجرایی و گزارشات تفریح بودجه سالانه و اقدامات قضایی خود نقش به‌سزایی در کاهش کسری بودجه به‌عنوان عامل اصلی رشد نقدینگی و تورم کشور دارد و سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی نیز با گزارشات حسابرسی مالی و رعایت از بانک‌های دولتی و خصوصی، ابزار مفیدی برای بانک مرکزی (مقام ناظر بانکی کشور) و سهامداران به‌منظور رفع ناترازی بانک‌ها و عملیات امحای پول و جلوگیری از پرداخت تسهیلات به بنگاه‌های ناتراز و اشخاص با خطر نکول بالا می‌باشند و نیز انجام حسابرسی رعایت و مالی توسط مراجع مذکور و ارائه گزارش آن به مبادی ذی‌ربط و ذینفعان اصلی موجب ارتقای شفافیت، رفع چالش‌های حکمرانی و کاهش ناترازی صندوق‌های بازنشستگی می‌گردد. همچنین این مراجع با صدور گزارشات حسابرسی با کیفیت از صورت‌های مالی بنگاه‌های اقتصادی کمک شایانی به سازمان مالیاتی کشور در جهت تسهیل وصول مالیات و کاهش فرار مالیاتی و در نهایت رفع کسری بودجه دولت می‌نماید که جملگی موارد گفته‌شده موجب مهار تورم خواهد شد.

همچنین در خصوص نقش حسابرسی در رشد تولید به این نکته اشاره شد که عامل اصلی رشد پایدار، ارتقای بهره‌وری می‌باشد و کشور نیز طی دهه اخیر با سطح پایین بهره‌وری عوامل تولید مواجه بوده است لذا یکی از راهکارهای افزایش بهره‌وری در چرخه مدیریت آن، حل معضل طرح‌های عمرانی و بازده پایین دارایی‌های غیرمنقول و متعاقباً افزایش رشد اقتصادی، استفاده از ظرفیت‌های حسابرسی عملیاتی به‌عنوان ارزیابی کارایی و اثربخشی (بهره‌وری) است و ارائه راه‌کارهای مناسب به‌منظور بهبود عملیات بنگاه‌ها و طرح‌ها و دارایی‌های مذکور، مطرح گردید.

بر اساس مطالب گفته‌شده در این مقاله، به‌طور خلاصه نمایه شماره ۳، آثار حسابرسی از منظر مالی، رعایت و عملیاتی بر مهار تورم و رشد اقتصادی را نشان می‌دهد. نمایه شماره ۳-آثار حسابرسی بر مهار تورم و رشد اقتصادی

منبع: نویسندگان

۱. در پایان نیز علی‌رغم وجود قوانین بالادستی در خصوص حسابرسی عملیاتی، موانع آن از جمله موانع فنی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و معطوف شدن مراجع حسابرسی به حسابرسی مالی و رعایت که منجر به عدم انتفاع رشد اقتصادی از حسابرسی عملیاتی شده، ارائه گردید.
۲. در راستای مطالب این مقاله، پیشنهاداتی در جهت تقویت نقش آفرینی حسابرسی به شرح زیر ارائه می‌شود:
۳. ضرورت توجه نهاد مقررات‌گذار و ناظر بر حرفه حسابرسی بر توسعه حسابرسی عملیاتی و اختصاص امتیاز ویژه در رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی که در ترکیب درآمدی آن‌ها، حسابرسی عملیاتی و خدمات مشاوره‌ای سهم بیشتری دارد؛

۴. هم‌افزایی سازمان حسابرسی (وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی) و دیوان محاسبات کشور در جهت رفع موازی کاری در ارائه خدمات حسابرسی عملکرد (عملیاتی) و رعایت؛
۵. ایجاد نهاد تنظیم مقررات حسابداری و حسابرسی فراقوه‌ای در جهت مرتفع نمودن تعارض منافع موجود بین سازمان حسابرسی (وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی) به‌عنوان مرجع حسابرسی دولت با اعضای مجامع و هیئت‌مدیره شرکت‌های دولتی به‌عنوان نمایندگان دولت همچنین فی‌مابین جامعه حسابداران رسمی و مؤسسات حسابرسی؛
۶. تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی و نظارت بر مراجع حسابرسی به‌صورت یکپارچه توسط نهاد مورد اشاره در بند ۳؛
۷. الزام به انجام و انتشار حسابرسی عملیاتی سالانه از شرکت‌های دولتی، شرکت‌های پذیرفته شده بورسی و فرابورسی با هدف ارزیابی بهره‌وری و شناسایی نکات مستعد بهبود در جهت ارتقای عملیات و رشد تولید شرکت‌های موصوف؛
۸. انجام حسابرسی عملیاتی از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (طرح‌های عمرانی) در جهت شناسایی واگذاری، حذف، توقف عملیات اجرایی و مشارکت عمومی-خصوصی و غربالگری طرح‌های مذکور؛
۹. پایش مستمر شرکت‌های دولتی به‌وسیله وزارت امور اقتصادی و دارایی در راستای استقرار واحد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی مندرج در آیین‌نامه انتظام بخشی و شفاف‌سازی و ضابطه‌مندسازی درآمدها و هزینه‌های شرکت‌های دولتی همچنین رتبه‌بندی، معرفی و تشویق سالانه شرکت‌هایی که کمیته و واحد مذکور را به‌طور کارآمد و اثربخش استقرار داده‌اند؛
۱۰. برگزاری همایش‌ها و سمینارها و آموزش و تربیت نیروی انسانی مرتبط با حسابرسی عملیاتی با مشارکت سازمان حسابرسی، جامعه حسابداران رسمی، دیوان

- محاسبات کشور و انجمن‌های مربوط به حسابداری و حسابرسی در کشور؛
۱۱. انتشار عمومی گزارش و اظهارنظر هیئت نظارت بانک مرکزی نسبت به توجه مقام ناظر پولی بر گزارش حسابررس و بازررس قانونی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به‌ویژه به بندهای مرتبط با مطالبات معوق و غیرجاری، کمیت و کیفیت وثاق، بدهکاران بانکی و کفایت سرمایه به منظور ارتقای عملیات امحای پول در اقتصاد و پیشگیری ناترازی در نظام پولی و به دنبال آن مهار تورم؛
۱۲. استفاده بانک مرکزی از خدمات حسابرسی عملکرد در جهت شناسایی و غربال‌گری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری سالم، قابل‌احیاء و غیرقابل‌احیاء در جهت اصلاحات لازم در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ناتراز قابل‌احیاء و غیرقابل‌احیاء؛
۱۳. استفاده از ظرفیت مراجع حسابرسی در خصوص پایش استاندارد میزان اموال غیرمنقول موردنیاز در اختیار دستگاه‌های اجرایی متناسب با مأموریت هر دستگاه و به دنبال آن فروش یا مولدسازی اموال مذکور مطابق اظهارنظر مراجع مذکور؛
۱۴. اطلاع‌رسانی دیوان محاسبات و سازمان حسابرسی به آحاد جامعه نسبت به معرفی مسئولین متخلف و مجرم در عدم رعایت قوانین و مقررات مالیه عمومی کشور که آثار جدی بر تورم و عدم رشد اقتصادی داشته‌اند؛
۱۵. اهتمام در اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی و رعایت استانداردهای حسابداری بخش عمومی در دستگاه‌های اجرایی به‌منظور توسعه و تقویت حسابرسی عملکرد در دستگاه‌های مذکور و ارتقای انتظام و سلامت بودجه و به دنبال آن کاهش کسری بودجه، رشد بهره‌وری، مهار تورم و بهبود رشد اقتصادی؛
۱۶. ضرورت تهیه و تدوین صورت‌های مالی تلفیقی توسط دستگاه‌های اجرایی بر اساس استانداردهای حسابداری بخش عمومی و متعاقباً انجام حسابرسی و انتشار گزارش نسبت به صورت‌های مالی مذکور در جهت افزایش شفافیت و سلامت مالی دستگاه‌های اجرایی مزبور؛

۱۷. بهره‌مندی از تبصره ماده ۲۷۲ قانون مالیات‌های مستقیم و استاندارد حسابداری مالیات بر درآمد (استاندارد حسابداری شماره ۳۵) به منظور استفاده از ظرفیت مؤسسات حسابرسی در امر مالیات ستانی به طوری که با مبنا قرار دادن گزارشات حسابرسی موجب کاهش هزینه‌های مالیات ستانی و فرار مالیاتی و افزایش درآمدهای مالیاتی و به دنبال آن کاهش کسری بودجه دولت و مهار تورم می‌گردد؛
۱۸. استفاده از ظرفیت ماده ۱۶ قانون خدمات کشوری در جهت تعیین شاخص‌های هدفمند و نتیجه گرا برای هر یک از دستگاه‌های اجرایی متناسب با مأموریت و فعالیت آن‌ها و انجام حسابرسی عملکرد نسبت به تحقق اهداف و نتایج پیش‌بینی شده و اظهارنظر در خصوص انحراف از شاخص‌های مذکور و وضعیت بهره‌وری دستگاه‌های مزبور به همراه ارائه راه‌حل‌های بهبود و ارتقای آن‌ها؛
۱۹. در جهت سلامت مالی و سنجش بهره‌وری شرکت‌هایی که در مناقصات دولتی شرکت می‌نمایند، گزارش‌های حسابررس و بازرس قانونی یکی از عناصر اصلی رتبه‌بندی محسوب می‌شود تا از هدر رفت منابع عمومی پیشگیری شود.

فهرست منابع

- ابراهیم پور، حبیب و زاهدی، شمس السادات (۱۳۹۱). «حکمرانی مبتنی بر پایداری با تأکید بر حفاظت محیطی»، تهران: انتشارات سمت.
- ابراهیم نژاد، علی و کریمی، مهتاب (۱۳۹۷). «چالش‌های حکمرانی در صندوق‌های بازنشستگی»، فصلنامه تأمین اجتماعی، سال سیزدهم، شماره چهارم.
- ابوالحسنی هستیانی، اصغر و همکاران (۱۴۰۲). «بررسی تأثیر انضباط مالی بر بهبود بهره‌وری در دستگاه‌های اجرایی (بخش دولتی)»، فصلنامه علمی مطالعات حسابرسی مطهر، دوره ۱، شماره ۱.
- امجدی، اکبر و همکاران (۱۴۰۰). «تأثیر تخصص حسابرسان دیوان محاسبات بر پاسخگویی با نقش میانجی کیفیت حسابرسی عملکرد»، دانش حسابرسی، شماره ۸۵.
- بانک مرکزی (۱۴۰۲). «حساب‌های ملی»، قابل دسترسی در آدرس: www.cbi.ir
- جامعه حسابداران رسمی ایران (۱۴۰۱). «گزارش سالانه شورای عالی جامعه حسابداران رسمی ایران منتهی به ۲۹ اسفند ۱۴۰۰».
- جلالی موسوی، عاطفه و پرهیزکار، سید عباس (۱۴۰۲). «بررسی لایحه برنامه هفتم توسعه (۷۵): طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات بخش عمومی.
- خاکی، غلامرضا (۱۳۹۱). «روش تحقیق در مدیریت»، تهران: انتشارات فوژان.
- خبرگزاری فارس، (۲۴ بهمن ۱۴۰۱). «مصاحبه مدیرعامل سازمان حسابرسی، بخش اقتصاد کلان و بودجه».
- خسروی، میثم و همکاران (۱۴۰۲). «راهکارهای کوتاه‌مدت و بلندمدت مهار تورم»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی.
- دانشفرد، کرم‌اله و قزلباش، حسن (۱۳۸۹). «برنامه‌ریزی راهبردی دیوان محاسبات کشور» (چاپ اول). تهران: نشر مرکز آموزش و برنامه‌ریزی دیوان محاسبات کشور.
- دیوان محاسبات (۱۴۰۱). «گزارش تفریغ بودجه سال ۱۴۰۰»، قابل دسترسی در www.dmk.ir آدرس:

■ نقش آفرینی حسابرسی در مهار تورم و رشد تولید در ایران

- دیوان محاسبات کشور (۱۴۰۲). «قانون دیوان محاسبات»، قابل دسترس در www.dmk.ir آدرس:
- رحیمیان، نظام‌الدین (۱۳۹۰). «حسابرسی عملیاتی یا حسابرسی عملکرد»، مجله حسابرس، شماره ۵۲.
- سازمان برنامه‌وبودجه کشور (۱۴۰۲). «لایحه برنامه هفتم توسعه ۱۴۰۶-۱۴۰۲»، قابل دسترس در آدرس: www.mporg.ir
- سازمان حسابرسی (۱۴۰۲). «اساسنامه سازمان حسابرسی»، قابل دسترس در آدرس: www.audit.org.ir
- سازمان ملی بهره‌وری ایران (۱۴۰۱). «گزارش سیمای بهره‌وری ایران نشانه‌های امید برای آینده (چاپ اول)»، تهران.
- سازمان ملی بهره‌وری ایران (۱۴۰۱). «گزارش چکیده وضعیت بهره‌وری ایران» (ویرایش دوم). تهران.
- سازمان حسابرسی، کمیته حسابرسی عملیاتی (۱۳۸۰). «آشنایی با حسابرسی عملیاتی»، دو ماهنامه حسابرس، شماره ۱۰.
- سبحانی، حسن و همکاران (۱۳۹۸). «تحلیل پایداری تورم از منظر اقتصاد سیاسی ایران»، فصلنامه جستارهای اقتصادی ایران، شماره ۳۱.
- ستوده، رضا و همکاران (۱۳۹۶). «بررسی تأثیر به‌کارگیری حسابداری»، حسابداری مدیریت و حسابرسی در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، شانزدهمین همایش حسابداری ایران، دانشگاه اصفهان.
- طیب نیا، علی (۱۳۷۴). «تئوری‌های تورم با نگاهی به فرایند تورم در ایران»، (چاپ اول)، تهران: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی تهران.
- عبداللهی، محمدرضا و همکاران (۱۴۰۲). «ضرورت و الزامات تحقق رشد اقتصادی بالا و پایدار در افق برنامه هفتم»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی.
- عزیزلو، حمید (۱۳۹۵). «تحلیل آثار فعالیت‌های حسابرسی انجام‌شده در سطح صنعت»، مجله دانش حسابداری، شماره ۱.

دوفصلنامه علمی برنامه‌ریزی و حسابداری بخش عمومی

فاضلی نژاد، جواد، شفیعی سرشت، جعفر (۱۴۰۰). «آسیب‌شناسی نقش دیوان محاسبات کشور در تحقق پاسخگویی و حاکمیت قانون»، فصلنامه دانش حقوق عمومی، دوره ۱۰، شماره ۳۳.

کتابی، احمد (۱۳۷۱). «تورم: ماهیت، علل، آثار و راه‌های مقابله با آن (چاپ سوم)»، تهران: انتشارات اقبال.

کولیوند، عباس و صدیق، سعید (۱۳۹۹). «مشکلات و راهکارهای ارتقای نظام مالیاتی کشور»، فصلنامه حسابدار رسمی، جامعه حسابداران رسمی، شماره ۵۲.

گرچی، ابراهیم (۱۳۷۹). «اقتصاد کلان تئوری‌ها و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی (چاپ اول)»، تهران: انتشارات چاپ و نشر بازرگانی.

مرکز آموزش و تحقیقات حسابداری و حسابرسی حرفه‌ای جامعه حسابداران رسمی ایران (۱۴۰۰). «مجموعه قانون و مقررات جامعه حسابداران رسمی ایران (چاپ هشتم)»، تهران: انتشارات جامعه حسابداران رسمی.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۱). «بررسی وضعیت شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه ۱۴۰۲»، دفتر مطالعات بخش عمومی.

منتی، وحید و زمان، الهه (۱۳۹۸). «بررسی عوامل مؤثر بر اثربخشی حسابرسی داخلی»، فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری، شماره ۳۴.

مهام، کیهان و همکاران (۱۳۸۹). «موانع اجرایی توسعه حسابرسی عملیاتی در ایران از دیدگاه مدیران مؤسسات حسابرسی»، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، شماره ۸.

مهدوی، غلامحسین و محمدیان، محمد (۱۳۹۶). «چالش‌های اجرای حسابرسی عملکرد در دستگاه‌های اجرایی»، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۹، شماره ۳۶.

مهرآرا، محسن و همکاران (۱۳۹۱). «بررسی عوامل تأثیرگذار بر تورم در اقتصاد ایران با استفاده از الگوی سری زمانی غیرخطی نوع STR»، مجله تحقیقات اقتصادی، دوره ۴۷، شماره ۴.

- میرزایی، حسین و اصغری، اسماعیل (۱۳۸۸). «نقش بهره‌وری کل عوامل تولید در رشد اقتصادی ایران جهت دستیابی به اهداف چشم‌انداز ۱۴۰۴»، فصلنامه اقتصاد مالی، دانشکده اقتصاد و حسابداری واحد تهران مرکزی، دوره ۳، شماره ۹.
- نیک‌خواه آزاد، علی (۱۳۹۴). «مفاهیم بنیادی حسابرسی»، (چاپ سوم)، تهران: انتشارات سازمان حسابرسی.
- والتری، میگز و همکاران (۱۳۹۶). «اصول حسابرسی» (ترجمه عباس ارباب سلیمانی و محمود نفری)، تهران: انتشارات سازمان حسابرسی.
- هشی، عباس (۱۳۹۴). «حلقه مفقوده گزارشگری حسابرسان از بانک‌ها»، مجله حسابدار، شماره‌های ۲۷۶ و ۲۷۷.
- هی، دیوید (۱۴۰۰). «آینده حسابرسی» (ترجمه و تألیف محمدصادق غزنوی)، تهران: انتشارات ترمه.
- یزدانی، عباس (۱۴۰۱). «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور: صندوق‌های بازنشستگی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات بخش عمومی.
- Kim k.Jeppesen. (2019),The role of auditing in the fight against corruption, The british Accounting Review,vol 56
- Hudori,R.&Mustikasari,E. (2020).The strength of audits,reporting standards and corruption,on tax evasion:A cross-country study international journal of Economics and Business Administration 8(2).
- Ricardo,M.chad,A.christopher,A&Christopher,S. (2010).Accounting and corruption:a cross-country analysis. Journal of Money laundering control,13(4).
- Rajkomar,S&Dorfman,M(2010).Governance and investment of public pension assets:practitioners perspectives.washingtonDC:The world Bank.

